

"מעשי ידי טובעים בים" או "הטוב שבגויים הרוג"

בנימין יוגב

לעומת מדרש זה מופיע המדרש הבא במכילתא דרבי ישמעאל: "ויקח שש מאות רכב בחור" משל מי היו הבהמות שהיו טוענין המרכבות? אם תאמר משל מצרים היו, והלא כבר נאמר "וימת כל מקנה מצרים" (שמות ט"ו/6). ואם תאמר משל פרעה היו והלא כבר נאמר "הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה" (שמות ט"ו/3). ואם תאמר משל ישראל היו, והלא כבר נאמר "וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה" (שמות י"א) אלא של מי היו? של הירא את דבר ה'. נמצאנו למדים הירא את דבר ה', הם היו תקלה לישראל. מכאן היה ר' שמעון בר יוחאי אומר: טוב שבגויים הרוג. טוב שבנחשים רצוץ את מוחו."

הטוב שבגויים הרוג

ר' שמעון בר יוחאי היוצא לאחר י"ב שנים מהמערה, בה נחבא מפני גזירות רומי אחרי מרד בר כוכבא, זועק זעקה נוראה: "הטוב שבנחשים רצוץ מוחו והטוב שבגויים הרוג". למסקנה זו מגיע בר יוחאי לאחר שהוא שואל מהיכן היו לפרעה בעלי חיים לרתום למרכבותיו לרדוף אחרי בני ישראל. לפי הכתוב בספר שמות כל הבהמה מתו במכות. בהמות המצרים ובהמות פרעה. הבהמות של בני ישראל יצאו עמם. יש רק מכה אחת, מכת הברד, בה נאמר "הירא את דבר ה', מעבדי פרעה, הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים" (שמות ט"ו). כלומר, פרעה רתם מרכבותיו לבהמות שניצלו על ידי "יראי דבר ה'", השומעים לאזהרה. ומכאן המסקנה: "גם הטוב שבמצרים-שבגויים הרוג". אפשר אולי לפרש את אמירתו של ר' שמעון בר יוחאי כזעקה, אחרי גזירות

את בני? מיד כינס הקדוש-ברוך-הוא כל-פמליא של מעלה ואמר להם: הו דנים ביני ובין עוזא שר של מצרים. התחילו שרי האומות מלמדים סנגוריא על מצרים. כיוון שראה מיכאל כך, רמו לגבריאאל וסס למצרים טיסה אחת ושטט לבנה עם טיטה ותינוק אחד עמה ששקעוהו בבניין, ובא ועמד לפני הקדוש-ברוך-הוא ואמר: הקדוש-ברוך-הוא, כך שעבדו את בניך! מיד ישב עליהם הקדוש-ברוך-הוא במידת-הדין וטבעם בים. באותה שעה ביקשו מלאכי-השרת לומר שירה לפני הקדוש-ברוך-הוא, אמר להם

**איזה יהדות תהיה לנו כאן בארץ,
יהדות של "מעשי ידי טובעים
בים ואתם אומרים שירה!?"
או "הטוב שבגויים הרוג"?**

**הקדוש-ברוך-הוא: מעשי ידי טובעים בים ואתם
אומרים שירה לפני!**

לפנינו נקודת שפל שאלה מגיעים המצרים בשעבדם את בני ישראל: כאשר מסתיימת מכסת הלבנים, הם נדרשים לשים תינוקות בטיט החומה. אכזריות שאין למעלה הימנה. חשוב לקבוע, שאנו, דור אחרי השואה, יודעים, שאין דבר אכזרי שהאדם אינו מסוגל לו. התינוק בטיט מכריע את הכף, וגורל מצרים נגזר לטבוע בים. עם טביעת המצרים מבקשים המלאכים לומר הלל ושבח לאל, וכאן באה לפי הכתוב תשובתו המדהימה של האל: "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה!?" כלומר, גם המצרים עדיין מעשי ידיו של האל, יצורי אנוש ואין שמחה במיתתם!

במדרש ילקוט שמעוני נשאלת שאלה מעניינת: מדוע בפסוקי המקרא על חג הסוכות, מוזכר שלש פעמים עניין השמחה "ושמחת בחגך", "והיית אך שמח", "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים", ואילו בחג הפסח לא מוזכרת אפילו שמחה אחת? מסביר הדרשן: בכל ימות הסוכות אומרים אנו תפילת הלל שלם (מזמורים קי"ג-קי"ח בתהילים שאומרים בשבועות, בסוכות שמיני עצרת, ושמחת ימי החנוכה). ואילו בפסח, מלבד היום הראשון וערבו, אומרים אנו רק "חצי הלל" (מדלגים על יא' פסוקים ראשונים של מזמור קט"ו ויא' פסוקים של מזמור קט"ז). מהו הנימוק? מפני שמתו בו המצרים! שנאמר "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך" (משלי כ"ד). כלומר אין אנו אומרים את תפילת ההודיה בימי הפסח מפני מותם של המצרים.

התינוק בטיט מכריע את הכף

תשובה זו מביאה אותנו לשני מדרשים שנראה כי הם מביעים בצורה שאין למעלה ממנה, את הדילמה הגלומה בשאלה: איזו יהדות אנו רוצים.

המדרש הראשון, המוכר, מופיע בכמה מקורות, וסימומו מופיע בתלמוד הבבלי מסכת סנהדרין ל"ט ע"ב: **בשעה שביקש הקדוש-ברוך-הוא להטביע את מצרים בים, עמד עוזא שר של מצרים ונשתתח לפני הקדוש-ברוך-הוא ואמר לפניו: רבונו-של-עולם, במידת הרחמים בראת עולמך, למה אתה רוצה להטביע**

השמד או אחרי השואה. אולם כאשר אנו קוראים מכתב שכותב תלמיד לרבו, בשנות השמונים, ושואל כיצד יש להתייחס לערבים חסרי נשק, או לנשים ערביות, והרב עונה לו בכתב הלכה ארוך וחלק מהטעונים שבמדרש הנזכר, הרי עם זה יש לי קושי רב ביותר! אפילו אין בכך בגדר מסקנה סופית.

וזאת השאלה: איזו יהדות תהיה לנו כאן, בארץ, יהדות של "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה" או חס וחלילה "הטוב שבגויים הרוג!".

גם המצרים בניו של הקב"ה

וכך כותב הסופר חיים באר בספרו "עת הזמיר": רבים מבני ירושלים נהרו לשכונת שערי-חסד אל טקס שירת הים, שחידש בחיר תלמידיו של הרב קוק וגם הם ביקשו להצטרף אליהם. "בית זבול" היה מלא המוני סקרנים, אשר הקיפו חבורה של בחורים מיוזעים ונלהבים המדלגים מעל גיגית מים שהונחה בטבור בית-המדרש ושרים בקולות ניחרים "המעביר בניו בין גזרי ים-סוף". רכלבסקי הזקן עמד על אחד הספסלים, וראה קפוא מאימה, כיצד בנו וחבריו נסחפים במחול הפאגאני של בחורי "מרכז", שנשטפו בלהט המשיחי של תהליך הגאולה. בדרכם הביתה אחז רכלבסקי ביד בנו ולא אמר דבר. לפתע עמד מלכת, ליטף את גב בנו המיוזע מריקודים, שכתונת-החג הלבנה דבקה אליו, ושאל מדוע, לדעתם, אין גומרים את ההלל בשביעי של

ראה, קפוא מאימה, כיצד בנו וחבריו נסחפים במחול הפאגאני של בחורי "מרכז", שנשטפו בלהט המשיחי של תהליך הגאולה

פסח, ובלי לחכות לתשובה אמר כי בגמרא בסנהדרין מסופר שבשעת קריעת ים-סוף ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש-ברוך-הוא, אמר להם הקדוש-ברוך-הוא, "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני". "תחשבו על זה, ילדים", אמר רכלבסקי, "גם למצרים היו נשים וילדים וגם הם בניו של הקדוש-ברוך-הוא, לא רק אנחנו". ושוב הלכו שותקים ברחובות השקועים בתרדמה. לפני שנפרדו מעל הזקן וילדו, ליטף רכלבסקי את פניהם, שאוויר הלילה כבר ציננם, ואמר: "בנפול אויבך אל תשמח".

אכן זו הדילמה של פסח תשנ"ט.